OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Erityisasiantuntija Virpi Koivu

1.10.2019

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle Digi- ja väestötietoviraston toimialaa koskevien lakien muuttamiseksi; HE 10/2019 vp

Hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausunnon otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä.

Oikeusministeriö on osallistunut esityksen valmisteluun. Esityksen lakiehdotukset 1 – 36 kuuluvat oikeusministeriön hallinnonalalle. Oikeusministeriön valmistelun kestäessä esittämät huomautukset ja näkökohdat on otettu asianmukaisesti huomioon. Esityksen perusteluissa on tehty tarpeellisin osin selkoa lakiehdotusten suhteesta perustuslakiin ja säätämisjärjestykseen sekä EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen sisältyvästä kansallisesta sääntelyliikkumavarasta.

Laki Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä (lakiehdotus 32) ja siihen liittyvät lakiehdotukset (1, 4, 11, 16, 23, 33, 35 ja 36)

Digi- ja väestötietoviraston eräitä henkilörekistereitä koskevan lakiehdotuksen sisältö perustuu oleellisesti kumottavaksi ehdotettuun lakiin maistraattien eräistä henkilörekistereistä (57/2005). Lakiin ehdotetaan lisäksi keskitettäväksi henkilörekistereitä koskeva sääntely holhoustoimesta annetusta laista (442/1999, lakiehdotus 11) ja vihkimisoikeuslaista (571/2008, lakiehdotus 33). Säännösten keskittämisestä johtuu tarve teknisluonteisille muutoksille lakiehdotuksissa 1, 4, 16, 23, 35 ja 36. Henkilötietojen käsittelyn osalta on syytä huomata, että lakiehdotukseen 32 on sisällytetty uudenlaiset yhteisrekisterinpitoa koskevat säännökset.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

Digi- ja väestötietovirasto ja Ahvenanmaan valtionvirasto olisivat kaikkien lakiehdotukseen sisällytettyjen rekisterien yhteisrekisterinpitäjiä. Rekisterinpitäjästä säätäminen on mahdollista tietosuoja-asetuksen perusteella. Silloin kun kyse on yhteisrekisterinpidosta, tietosuoja-asetus jättää jäsenvaltioille liikkumavaraa siltä osin, säädetäänkö laissa yhteisrekisterinpitäjien vastuualueista ja millä tavalla niistä olisi säädettävä. Perustuslain ja sen tulkintakäytännön perusteella lainvalmistelun aikana on arvioitu, että ehdotettu sääntely on tarpeen huomioiden erityisesti, että kyseessä ovat viranomaisten rekisterit. Lakiehdotuksen 3 §:ssä säädettäisiin yksityiskohtaisesti siitä, millä tavalla rekisterinpitäjän tehtävät jakautuisivat kahden yhteisrekisterinpitäjän kesken. Ehdotetun pykälän tavoitteena on, että kaikki tietosuoja-asetukseen perustuvat rekisterinpitäjän tehtävät ja velvollisuudet tulevat katetuiksi.

Muut lakiehdotukset oikeusministeriön hallinnonalalla

Lakiehdotuksiin 6-9, 13-15, 17-21, 29 ja 34 ehdotetaan tehtäväksi organisaatiouudistuksesta ja rekisterihallintolain kumoamisesta aiheutuvat välttämättömät tekniset muutokset.

Lakiehdotuksiin 2-3, 5, 10, 12, 22, 24-28 ja 30-31 ehdotetaan tehtäväksi organisaatiouudistuksesta ja rekisterihallintolain kumoamisesta aiheutuvien välttämättömien teknisten muutosten lisäksi säädösviittausten päivityksiä tai muita säännösten ajanmukaistamista tai selkeyttämistä koskevia muutoksia.

Lakiehdotus väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain muuttamisesta (lakiehdotus 51)

Väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annettua lakia on jo aiemmin muutettu EU:n tietosuojalainsäädännöstä johtuvien vaatimusten huomioimiseksi (HE 19/2018 vp). Henkilötietojen käsittelyn osalta on kuitenkin syytä huomata, että lakiehdotuksen 4 §:ssä ehdotetaan täsmennettäväksi yhteisrekisterinpitäjät Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä annettavaa lakia vastaavasti.

Edellä mainittujen lainmuutosten yhteydessä lain 76 §:stä on poistettu tiedon korjaamista sekä korjaamista koskevaa kielteistä ratkaisua koskeva sääntely sillä perusteella, että sääntelyn katsottiin olevan osin päällekkäistä tietosuoja-asetuksen kanssa. Poistettu sääntely ehdotetaan esityksessä palautettavaksi osittain siltä osin kuin kyse on kansalliseen hallintomenettelyyn ja viranomaisten toimivaltuuksiin liittyvästä sääntelystä. Tällä voidaan arvioida olevan merkitystä erityisesti sen varmistamiseksi, että laista ilmenee selkeämmin, mihin 76 a §:ssä tarkoitettu oikaisuvaatimus kohdistuu. On kuitenkin tärkeää, että pykälän 1-3 momentti eivät sisällä

tietosuoja-asetuksen kanssa päällekkäistä sääntelyä. Niissä tarkoitettu tiedon tai rekisterimerkinnän korjaaminen vaikuttaisikin kohdistuvan muuhun virheeseen kuin virheelliseen henkilötietoon. Pykälään ehdotetaan selkeyden vuoksi lisättäväksi informatiivinen 4 momentti, jossa viitattaisiin tietosuoja-asetuksen mukaiseen henkilötietojen oikaisuun. Informatiivista viittausta voidaan tässä tapauksessa pitää tarkoituksenmukaisena.

Esityksestä ilmenee, että sitä valmisteltaessa on kiinnitetty erityistä huomiota arkaluonteisiin henkilötietoihin, joihin sisältyvät tietosuoja-asetuksessa tarkoitetut erityiset henkilötietoryhmät, sekä niiden luovuttamista koskeviin säännöksiin. Selkeyden vuoksi todettakoon, että perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä sitoa tiedonsaantioikeus tietojen välttämättömyyteen arkaluonteisten tietojen luovutusten lisäksi myös silloin, kun luovutettavien tietojen tietosisältöä ei ole lueteltu säännöksessä tyhjentävästi. Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tiedonsaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin. Lain 29 §:ään ehdotetussa uudessa 3 kohdassa luovutettavien tietojen tietosisältö vaikuttaa varsin väljältä perustuslain tulkintakäytännön valossa. Ottaen kuitenkin huomioon muualta lainsäädännöstä seuraavat rajoitukset henkilötietojen luovutukselle sekä pykälän johtolauseen, jossa luovutettavat tiedot on sidottu laissa säädettyihin viranomaismenettelyihin, ehdotettu kohta ei käytännössä muodostune ongelmalliseksi.